

Tiivistelmä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valvontaelinten Suomelle antamista suosituksista

-

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet

Suosituksien perusteella hallituksen tulee ryhtyä toimiin ja raportoida seuraavalla määräaikaishuolinnoin kiertokierroksella tuloksista. Tiivistelmässä suositukset on huomioitu vuoden 2022 loppuun asti. Suosituksia on osittain tiivistetty, lyhennetty ja yhdistetty. Suositukset ovat alun perin englanniksi, käännökset ovat epävirallisia. Tiivistelmässä on pääasiassa suosituksia, joiden yhteydessä nimenomaisesti mainitaan seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Tiivistelmä sisältää myös joitain soveltuvia suosituksia ilman nimenomaista mainintaa.

Tiivistelmässä on huomioitu seuraavien sopimusvalvontakomiteoiden suositukset (komiteoiden nimien lyhenteet ja suositusten antamisvuosi suluissa):

- YK:n Naisten syrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CEDAW, 2022)
- YK:n itsenäinen asiantuntija ikääntyneiden henkilöiden ihmisoikeuksien nautinnasta (IEOP, 2022)
- YK:n Ihmisoikeuskomitea (CCPR, 2021)
- YK:n Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea (CESCR, 2021)
- Euroopan rasmin ja suvaitsemattomuuden vastaisen komission (ECRI, 2019)
- Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO, 2019)
- Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun Nils Muižnieksin Suomea koskeva raportti (EN-IOV, 2012)

Erikseen:

- YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR, 2022)

Sisällys

Transsukupuoliset	1
Intersukupuoliset	1
Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja syrjintä	1
Vihapuhe ja väkivalta.....	2
Perus- ja ihmisoikeusrakenteet.....	3
YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR) 2022.....	3

Transsukupuoliset

- Luoda yksinkertainen ja esteetön hallinnollinen **menettely henkilö- ja perheoikeudellisen aseman muuttamiseksi** sukupuoli-identiteetin perusteella. (CCPR)
- Muuttaa translakia poistamalla siitä **lisääntymiskyvyttömyysvaatimuksen**. (ECRI, EN-IOV)
- Viivytysten välttämiseksi **perustaa kolmannen keskuksen tarjoamaan sukupuolen korjausta** haluaville tarpeellisia terveystalv palveluja.
 - harkita **ulkomailla tehtyjen sukupuolenkorjaustoimenpiteiden kustannusten korvaamista** siihen asti, kunnes kolmas keskus on toimintavalmiudessa. (ECRI)

Intersukupuoliset

- Estää peruuttamattomia **lääketieteellisesti perusteettomia toimenpiteitä**, erityisesti leikkauksia, intersukupuolisille lapsille, jotka eivät vielä pysty antamaan täyttä, vapaata ja tietoon perustuvaa suostumustaan. (CCPR)
- **Kriminalisoida** lääketieteellisesti perusteettomat intersukupuolisten **sukuelimiin kohdistuvat kirurgiset toimenpiteet**. (CEDAW)
- Varmistaa, että ilman suostumusta suoritettujen lääketieteellisten perusteettomien toimenpiteiden uhreilla on käytettävissä **tehokkaat oikeussuojakeinot**. (CCPR)
- Intersukupuolisten henkilöiden, mukaan lukien intersukupuolisten lasten, **erityiset suojelutarpeet on tunnistettava** ja niihin on tartuttava yhteistyössä näitä ryhmiä edustavien kansalaisjärjestöjen kanssa (EN-IOV).

Tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja syrjintä

- **Parantaa tiedonkeruujärjestelmää**, jotta TSS-oikeuksien kannalta heikommassa asemassa olevat tunnistetaan (CESCR)
- **Tiedonkeruussa** soveltaa osallistavaa lähestymistapaa ja asianmukaisia menetelmiä kerätäksään tietoja vaikeasti laskettavista, syrjäytyneistä väestöryhmistä ja niistä ihmisistä, jotka voivat jäädä perinteisten kotitalouksiin kohdistuvien tutkimusten ulkopuolelle. (CESCR)
- Tehdä **tiedotusta**, jossa kyseenalaistetaan **stereotyyppiset sukupuolirooli odotukset** (CESCR)
- **Ehkäistä asunnottomuutta** tarjoamalla sosiaalista tukea sekä varmistamalla, että **asunnon- ja vuokranvälitystoimistot eivät käytännössään syrji** mm. seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia. (CESCR)
- Sisällyttää **koulujen opetussuunnitelmiin** yhdenvertaisuudesta ja syrjinnän kiellosta
 - **Kouluttaa opetushenkilöstöä** yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta (CESCR)
- Panna täytäntöön **toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi** varhaiskasvatuksessa, kouluissa ja oppilaitoksissa (CESCR)

- Varata riittävästi resursseja ja monitoroida **kansallisen kiusaamisen vastaisen toimenpideohjelman täytäntöönpanoa**, jotta voidaan tarjota turvallinen ja inklusiivinen sekä syrjinnästä, häirinnästä ja sukupuoleen perustuvasta väkivallasta vapaan oppimisympäristön.
 - Vahvistaa **kuraattorien** roolia
 - Määrätä ja panna täytäntöön **seuraamuksia kiusaamisesta**
 - Puuttua **risteävään syrjintään**, jota heikommassa asemassa olevat nais- ja tyttöryhmät kohtaavat koulutusjärjestelmässä. (CEDAW)
- Varmistaa heikommassa asemassa olevien ja marginalisoitujen naisten osallistuminen kansallisiin **koronaviruksen** toipumisohjelmiin ja -strategioihin. (CEDAW)
- **Palvelujen tarjoamisessa** tulisi ottaa huomioon erityisesti mm. lesboja, homoja, biseksuaaleja, transsukupuolisia ja intersukupuolisia **ikäntyneitä koskevat erityistarpeet**, jotta voidaan tarjota kulttuurin huomioivia sote-palveluja.
 - LHBTI-henkilöiden, jotka yksi haavoittuvimmista ryhmistä, palvelut ovat riittämättömät, heidän terveytensä huonompi kuin muiden.
 - Yksi näkymättömmistä ikäntyneiden ryhmistä sosiaalisen stigman vuoksi → heitä ei huomioida politiikassa ja laeissa. (IEOP)

Vihapuhe ja väkivalta

- Tehostaa pyrkimyksiä torjua mm. seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvaa **syrjintää, vihapuhetta, sosiaalista leimaamista** ja kehottamista syrjintään ja väkivaltaan (CCPR)
- Ryhtyä tehokkaihin **toimiin vihapuheen ehkäisemiseksi**, tuomita vihapuhe päättäväisesti ja julkisesti sekä tehostaa pyrkimyksiä puuttua verkossa esiintyvään vihapuheeseen (CCPR)
- Parantaa aihetta koskevaa **tiedonkeruuta**. (CCPR, ECRI)
 - tiedot täysin eritelty rikostyyppin, vihamotivaatiotyyppin ja kohderyhmän mukaan ja sisältää myös tiedot oikeudellisesta seurannasta ja tuloksista. Lisäksi tietojen tulee olla yleisesti saatavilla. (ECRI)
 - Ikäntyneiden hyväksikäyttö ja laiminlyönnit huomioitava tilastoissa. Naisiin kohdistuvan väkivallan osalta tiedonkeruu ikäryhmittäin ja mm. vähemmistötaustan mukaan. (IEOP)
- Tehostaa **tiedottamistoimia**, joilla pyritään edistämään ihmisoikeuksien kunnioittamista ja monimuotoisuuden suvaitsemista sekä oikaisemaan ja poistamaan seksuaaliseen suuntautumiseen ja sukupuoli-identiteettiin perustuvat stereotyyppiset ennakkoluulot. (CCPR)
- **Kannustaa ilmoittamaan** viharikoksista. (CCPR)
- Rikosilmoitusten tekemättä jättämisen ongelmaan: **vahvistaa yhteistyötä** poliisin ja haavoittuvassa olevien ryhmien, kuten seksuaalivähemmistöjen muodostaman yhteisön välillä. (ECRI)
 - poliisivoimiin **perustetaan vähemmistöyhteyspoliisi**, myös seksuaalivähemmistöistä vastaavien yhteyspoliisien toimia. (ECRI)

- Varmistaa, että **viharikokset tutkitaan** perusteellisesti, rikoksenteelijät asetetaan **syytteeseen** ja heitä **rangaistaan** ja että uhrien käytettävissä on **tehokkaat oikeuskeinot** (CCPR, ECRI)
- Varmistaa, että mahdollisen **ennakkoluuloon pohjautuvan syrjintäperusteen olemassaolo** otetaan yhdenmukaisesti **huomioon poliisi-ilmoituksissa ja tutkinnoissa** sekä mahdollisissa oikeudellisissa jatkotoimissa. (ECRI)
- Antaa **koulutusta vihapuheen ja viharikosten käsittelemisestä** keskeisille viranomaisille sekä monimuotoisuuden hyväksymisen edistämistä joukkoviestimissä työskenteleville. (CCPR, ECRI)
- Viranomaiset tekevät **vaikuttavuusarvioinnin vihapuhetta ja viharikoksia käsittelevästä koulutuksesta** sen toteamiseksi, missä määrin se myötävaikuttaa viharikollisuuden tunnistamiseen ja tarvittaessa muuttavat koulutusta. (ECRI)
- Perustamalla eri **viranomaistahojen välisen työryhmän** laatimaan kokonaisvaltaisen strategian rasistisen ja homo/transfobisen vihapuheen muodostamaan ongelmaan puuttumiseksi tehokkaalla tavalla.
 - Ryhmään tulisi kuulua asianomaisia viranomaisia sekä tasa-arvoelimiä, kansalaisjärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaan joukkoviestinten edustajia. (ECRI)
- **Viranomaiset rohkaisevat** julkisuuden henkilöitä ja etenkin poliitikkoja reagoimaan nopeasti ja paitsi **tuomitsemaan kaikenlaisen homo/transfobisen puheen**, myös pyrkimään vahvistamaan niitä arvoja, jota tämänkaltainen puhe uhkaa. (ECRI)
- ryhtymään toimiin varmistaakseen, että **Istanbulin sopimus pannaan täytäntöön syrjimättä** ketään millään 4 artiklan 3 kohdassa luetellulla (mm. lgbtiq+) perusteella. Esim parannettava **turvakotien** alueellista saatavuutta. (GREVIO)
- **Tutkimusta** naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista, kuten pakkosteriloinnista. (GREVIO)

Perus- ja ihmisoikeusrakenteet

- **Lisätä tasa-arvoaltuutetun toimintakapasiteettia ja henkilöstöä**, jotta valtuutettu voisi riittävällä tavalla käsitellä sukupuoli-identiteetikysymyksiä. (ECRI)
- Hallituksen tulee arvioida, pystyykö valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeusyhteyshenkilöiden verkosto **koordinoimaan LHBTI-asioita** riittävästi **eri ministeriöiden välillä** vai pitääkö tehtävä antaa nimenomaisesti yhdelle ministeriölle (EN-IOV)

YK:n yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu (UPR) 2022

- Jatkaa pyrkimyksiä **torjua syrjintää** (sekä verkossa että sen ulkopuolella), **vihapuhetta ja yllyttämistä syrjintään** tai **väkivaltaa** mm. seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella. (Liechtenstein, Montenegro)
- Uudistaa lakia, jotta transsukupuolisten **sukupuolen korjaaminen perustuu itsemääräämisoikeuteen**, poistamalla vaatimukset, kuten sterilisaatio/lisääntymiskyvyttömyys (Australia) ja lääketieteellinen hoito. (Meksiko)

- Edistää **sukupuoli-identiteettiä koskevaa lakia**, joka tunnistaa ihmisten vapaan kehityksen, **ml. lasten ja nuorten**, ja takaa heidän ihmisarvoisen kohtelunsa. (Argentiina)
- Mahdollistaa lainsäädännössä **sukupuolen vahvistamisen alle 18-vuotiaille**. (Kanada, Islanti, Espanja)
- Kehittää kattava **toimintasuunnitelma** LGBTQI+ -henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien suojelemiseksi ja varmistaa riittävät resurssit sen toteuttamiseen. (Islanti, Espanja)
 - sisältäen intersukupuolisten kehollisen koskemattomuuden (Alankomaat)
- Ottaa käyttöön toimenpiteitä **intersukupuolisten ihmisten** fyysisen koskemattomuuden ja autonomian takaamiseksi sekä **kieltää tarpeettomat lääketieteelliset toimenpiteet** ilman heidän vapaata ja tietoista suostumusta. (Meksiko)
- Kunnioittaa **intersukupuolisten lasten** itsemääräämisoikeutta ja **kieltää tarpeettomat leikkaukset**. (Islanti, Israel)
- Mahdollistaa automaattisen **yhteisvanhemmuuden tunnustamisen** ja **transvanhemmuuden tunnustamisen**. (Islanti)